

הרב אהרן ליכטנשטיין

דור לדור*

ברשות עמיתי ראשי הישיבה, ובראשם, הרב יהודה עמיטל שליט"א, צוות מחנכיה, עובדיה ופועליה, חבורת תומכיה וידידיה, ברשות הקהל הקדוש הזה, תלמידי הישיבה ובוגריה, וברשות אשתי, אם חתן בראשית הנוכחי, אשר, אחרון אחרון חביב, אף ברשותו אני פותח.

את הרשות הזו אני מבקש לא רק, כנהוג וכנדרש, משיקולי נימוס, אלא מפני שברצוני להרצות דברים אולי שלא כנהוג ושלא כנדרש - בנימה אישית. אני עומד לפניכם כחובש שני כובעים - או, בלשון חז"ל, כבעל ראש שבו יש מקום להניח שני תפילין. מצד אחד, אני ניצב כאחד מראשי הישיבה הותיקים וכחבר בהנהלתה, כמי שאחראי ומוסמך, בצוותא עם עמיתיו, לדאוג לטובת הישיבה, ליציבותה בהווה ולשגשוגה בעתיד, רוחנית וחומרית. מצד שני, אני משתתף הן כרבו של ר' משה והן כהורה, כאב הגאה בר' משה כבכל ילדיו; ואינני רואה שום סיבה, לא מוסרית ולא הלכתית, להסתיר פן זה. ומכאן שבדברי תשתזרנה שתי נימות - הציבורית והפרסונלית, שברשותכם תבטא לא רק רגשותי האבהיים אלא משהו מן הנוגע לדרכי, האישיית ממש.

ברם, אם כבר ציינתי את הקרבה המשפחתית, טרם עלותי על דרך זו ברצוני ומחובתי להבהיר ולהדגיש נקודה אחת. ר' משה לא נבחר לעלות לגדולה מפאת היותו בן ראש ישיבה מכהן. לא בגין נתון זה אלא למרותו; וחרף העובדה שהיתה ברורה מראש, שקיים סיכון שבחירתו במועד זה תניב, ולו בתום לב, תהיות שמא, בעצם, כל התהליך

* השיחה ניתנה בבית המדרש, במעמד כניסת הרב משה ליכטנשטיין לתפקידו כראש ישיבה, כ"ט בתשרי ה'תשס"ט. פורסם ב"דף קשר" גליון 1157, פרשת וירא, מרחשוון תשס"ט.

מיותר או, גרוע מזה, תעורר טיעונים רינוניים על nepotism - שמתבצע מחטף בו נדחף בכח מעמד שאינו.

שיהיה ברור לעין כל – ר' משה לא נבחר על תקן נסיך.

ראוי לאותה אצטלה, הוא נבחר בגלל כישוריו, בגין הישיגיו, ומפני המסירות הפוטנציאל הגלומים בדרכו.

הוא נבחר בהיותו לא רק מתאים בין השמות שבכלל עלו לדיון, אלא בהיותו המתאים, האדם ההולם ביותר להצטרף לראשי הישיבה הנוכחיים ולתרום את חלקו בצוותא לקידום הישיבה. הוא נבחר בגין גיוון יכולותיו ורמתן; ככח רציני בלימוד והוראת גמרא והלכה; כבעל עיון וחיידוש מעמיק ורגיש בתנ"ך ובמחשבה; כמי שמשכיל לרתום את מיטב תרבות המערב למלאכת הקודש.

הוא נבחר מפני שנתפס כמייצג היפה והנשגב שבמסורת וולוז'ין ומשמעתה, ומשמעותה, כממשיך דרכו של סבו הגדול, הגרי"ד סולוביצ'יק זצ"ל, כמי שלא רק שוחה, זה שנים רבות בכתבי הרב ונושם את רוחו, אלא כמי שאף יצק מים על ידיו.

הוא נבחר מפני ששיתף באישיותו מרכיבי וערכי הארץ והישראליות, כמזוהה ומזדהה עם משנת הציונות הדתית, לצד העושר שבמשנת הגולה ותרבותה, ומפאת היכולת לפנות לציבורים שונים המגיעים לישיבה, התומכים בה ומעריכים אותה, ולהתחבר אליהם.

הוא נבחר מפני שבמשך עשור וחצי של שימוש בקודש, כר"מ בין כתלי בית מדרשנו, הוא הצליח ליצור קשרים אישיים עם תלמידיו, ברוח פסק הרמב"ם: "וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאזהבם, שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם הבא"; וכך, עם נבחרת הכולל הגבוה, מכאן, ועם פרחי שנה א' מכאן.

עם המטען הזה באמתחתו, כלום יכלה הישיבה לפסוח עליו, רק בגלל חשש לרינוניים? עם שדרוגו, הישיבה מתעשרת. במונחים של שוק העבודה, היא רוכשת בזיל הזול, כח שבידו להוסיף תנופה לקבוצתנו, בכמה חזיתות. אשרינו שזכינו לכך; ואנו תפילה ותקווה שכניסתו ושיבוצו במערך הקיים יתרמו לקידום ישיבה הר עציון ולהעשרתו הרוחנית והתורנית של הנוף הדתי-לאומי אשר בתוכו היא שוכנת.

וכעת, לפן האישי ממש. בתיאור מפגשם האחרון של יעקב ויוסף, בשלהי ספר בראשית, נאמר:

וַעֲיָנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן, לֹא יוּכַל לְרִאיוֹת; וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֱלֹהֵי, וַיִּשְׁקֵם לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם.
וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף, רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים, גַּם אֶת וַרְעֻךְ.
(מח, י-יא)

עיני אינן כבדות מזוקן; ושלא כיעקב אבינו, אינני מונח על ערש דוי; אם יחנני הנותן ליעף כח, אשתדל, בלי נדר, כל עוד אני מתאים ויכול, להמשיך בעבודתי, אולי במינון ומבנה קצת שונה מאשר בהווה ובעבר, אך במסירות ובאחריות. ואף על פי כן, רלוונטיות הפסוקים האלה למעמדנו היום ברורה לעין כל.

אשר לפשר "לא פלתי" רבו הדעות. לצד פירוש רש"י – "לא מלאני ליבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד. פלתי לשון מחשבה כמו 'הביאו עצה עשו פְּלִילָה' (ישעיהו טז, ג)" – מפרשים האבן עזרא והרשב"ם, מלשון דין, הווה אומר – לא ביני לבין עצמי; ואילו מדרש לקח טוב מבין שהכוונה לתפילה; ויש המקשרים את הביטוי לתוחלת. ברם, מעבר לניואנסים האלה, הכיוון הכללי אחיד: יעקב מתאר תרחיש אשר לא העז לצפות לו, והנה בחסדי ה' הוא מתגלם, ומתגלם בריבוע, בזרעו. מתוך כך, הופך ישראל סבא, והופכים הפסוקים האלה לשורש וענף לכל החווה תהליך מקביל, החוזה, רווי תקוה, תהליך אשר בשלב מסויים נראה כנבלם וכמתאדה, בהפוך החזון לחלום, ואשר בסיעתא דשמיא זוכה לראות את החלום מתגשם – ומתגשם בתוספת. זכה ישראל – ראה את יוסף, ואת אפרים ומנשה – כולם, ברמה הלכתית מסויימת, שבטים לעתיד; וזכינו, אף אנו, אשתי ואני הקטן.

וזכינו, כמותו, גם אנו אחרי שנדמה היה שהחלום מתרחק. מיום עמדי על דעתי, עוד לפני גיל בר מצוה, פעמו בי – ונתתי לזה ביטוי – התקווה והשאיפה, בבוא העת, להרביץ תורה בארץ ישראל. כעול ימים, חסרו לי אז הכלים לנסחן במונחים קוגניטיביים אובייקטיביים; אך, בתמצית, היה זה חזון, שכעבור עשרות שנים הזדמן לי לתת לו ביטוי ממוקד. לפני כמה שנים, ראו קבריניטי ישיבת רבינו יצחק אלחנן לנכון, לכבדני במסגרת חג הסמיכה בתואר מיוחד. במרוצת הטקס, פתחתי ואמרתי שלפי כל אמת מידה מתבקשת – של למדנות, של היקף, של ידע, של צדקות ויראת שמים – האדם אשר, למעלה מכל ספק היה, כראשון במעלה, ראוי להתכבד, היה מו"ר ר' אהרן הלוי סולוביצ'יק (אז שליט"א); ואם בכל זאת נבחרתי לזכות בפרס, אין זה אלא בזכות

היותי מרביץ תורה בארץ ישראל, בהיות שר' אהרן עושה זאת בניו-יורק ושיקגו. בהקשר זה, המשכתי לנתח את היסוד שבלימוד תורה בארץ ישראל, והסברתי, מעין מה שמציעים כמה אחרונים לגבי קדימת צדקה לארץ ישראל ותושביה, שהיא עדיפה מפני שבאמצעותה מושגים שני יעדים מקבילים - תלמוד תורה כשלעצמו ובנין הארץ וקידושה. וזה היה בדיוק החיבור אשר באותם ימים, כחניך בהשומר הדתי וכתלמיד בישיבה בשיקגו, נכספתי להשיג. הסברתי אז שצירוף זה תורם ערך מוסף להרבצת תורה בארץ, מעבר למשקל הסגולי של כל אחד משני הפנים כשלעצמו, בהיותו מתגלם בארץ הקודש. ואני יכול לקבוע כאן היום במבט לאחור שעוד טרם יצאתי לדרך כמלמד תורה שהשילוב הזה, על שני מרכיביו וצירופם, קסם לי.

חלפו הימים, התברגתי בהווי האמריקאי, ואש החלום דעכה. הורגשה עדיין נוכחות גחלים עוממות, אך בהיותי שקוע בעבודת הקודש המקומית, החזון הקדום התרחק והשלהבת הצטננה. **לא פללתי**, עם דעיכת האש, התחלתי בתוך תוכי להשלים עם עתיד בנכר. והנה, בחסדי ה', החל תהליך, והנה הראה אותי אלוקים; והפער בין החלום למציאות קימעא קימעא הצטמצם.

זכיתי לאשה נפלאה; ברם, בהיותה מושרשת ומבורגת בהווי האמריקאי עוד יותר ממני, לא פללתי שתבער בה שאיפת התיישבות ומגורים בארץ. **לא פללתי**, אך שגיתי בגדול, והתברר שהיא נלהבת לא פחות ממני. ובכן, הפער הצטמק. מצידנו, עוד לפני מלחמת ששת הימים, גברו הדי דפיקות הדוד. התעצמה הרגישות לקסם הארץ וקדושתה, הנהירה להיכלל בין דורשי ציון, המודעות לאתגרים ולפוטנציאל שבה, ככר פעולה, כמרחב חיים, כחיבור לכנסת ישראל ולתולדותיה, ובראש מאווינו, כאתר לחינוך ילדינו, שמנו אז ארבעה. מאידך, התברכנו בהבשלת תנאים שהיה בהם כדי לאפשר ולקדם את עלייתנו. **לא פללתי** שבתנאים התרבותיים, החברתיים, הכלכליים, והציבוריים, ששררו אז, תושט לי, כבעל מגש של כסף, מסגרת שתאפשר כביש מאין, בניית ישיבה וישוב כאחד.

והנה, התלכדה קבוצת אנשי חזון ומעלה - ובראשם, מושקו, הרב עמיטל שליט"א ויעקב דרורי ז"ל - ויצאה לדרך להושיב ישיבה על חרבות קברי קדושי הגוש ז"ל, ומתוך כך אף לירות אבן פינה לעורר מחדש את האזור לתחיה כמרכז התיישבות יהודית - ועוד, כשראש החץ הינו ישיבת הסדר, המשלבת דביקות לעומק בתלמוד תורה עם גמילות חסדים עילאית שבשרות הצבאי.

לא פללתי... והנה. מי בכלל היה מסוגל לפלל שאדם שיועד לעמוד בראשות הישיבה המוקמת יציע לי שותפות מלאה, ישים את המפתחות הסמליים על השולחן ויצהיר: "ר' אהרן, קח מה שאתה רוצה". מי ראה כזאת, מי שמע כאלה - רוחב ונדיבות לב בעוצמה כזאת? ומני אז, פעלנו יחד.

לא כל החלום התגשם אך הרבה השגנו. לא פללנו, במישור הגשמה אישית, והנה מראה אלוקים אותנו גם את זרענו. ואנו רוויי שבח והודאה לבורא עולם על שזיכנו. אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעימה ירושתנו. ולצד השבח וההודאה לקוב"ה, אנו מלאי תודה עמוקה לכל מי שבמשך שנים ארוכות של יגיעה, במסירות ובחזון, עמלו לבנות ולעצב, ואשר כתוצאה מהשקעתם יש לנו כיום לא רק למי למסור אלא מה למסור: הצוות החינוכי, המערכת התפעולית, הנהלה יעילה ונאמנה, בראשות מושקו; ובראש ובראשונה, הרב עמיטל שליט"א, אשר זוכה היום בשניה לגלות שוב את נדיבות לבו הרחב כפתחו של אולם, בהיותו מלווה את המהלך הזה ותומך בו עד שהוכתר כהצלחה.

כולם שותפים להשיגי הישיבה - כולל, כמובן, לעיצוב דור חדש, כר' יעקב, ר' ברוך ור' משה - ומי יתן ויזכו לתרום, מכאן, ולקצור פירות, מכאן, לאורך ימים.

ברם, לקראת סיום, אני חוזר לפן האישי. אנחנו, אשתי ואני - ואני מקוה שאני רשאי לדבר אף בשמה - אמנם גאים במאורע לו אנו עדים היום, אך אקווה שמוכן מאליו שעיקר גאוותנו אינה נעוצה במינוי אלא בשרשיו ויסודותיו. לא הכסא ולא הכבוד במרכז, אלא התכנים והתכונות שמבססות ומנמקות אותו; העילות והסיבות, אותן מניתי לעיל, שהמריצו וכמעט חייבו את עלייתו של ר' משה לשותפות בראשות הישיבה. אין נתונים אישיים מספיקים כדי להשיג קידום זה, התגשמותו זקוקה לתנאי שטח - זמן ומקום מתאים, אישים היוזמים וסועדים, מציאות חברתית ותרבותית ההולמת את המעמד. אך לאדם רוחני - ולעובד ה', על אחת כמה וכמה - הנתונים האישיים נשארים העיקר. ובהקשר זה, אני יכול לומר בלב שלם שהרגשת הזכות והסיפוק מתעוררת לא רק למראה ולשמע מעמד כזה ומשמעותו, אלא על ידי הזכות הגדולה שמנחילים לנו ששת בנינו ובנותינו ומשפחותיהם, כל אחד ואחת, איש על מחנהו ואיש

על דגלו, אמנם בהרכבים שונים מבחינת התכנים, אך כולם בגדול ובלב אחד. וכולם, בצוותא או בנפרד, מקור לסיפוק עמוק ומחוייבות לשבח והודאה, ועוד הידים נטויות; ואף על פי כן, להכרה וההערכה הציבורית, וליכולת לכוון ולהשפיע יש משקל משלהן; ואת זכייתן בהן, משה, אנחנו חוגגים היום.

וזה מחזיר אותי, לסיום, לישראל סבא. לא לזקן שקהו עיניו מלראות, אלא לצעיר (יחסית) הנמרץ, החוזר ארצה מבית לבן לבנות את עתידו ועתיד האומה. עם שובו, חזור חרדה ופחד מאימת עשיו אחיו, הוא פונה לה', "האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך"; ובשילוב הודאה ובקשה הוא מצהיר:

קִטְוֹנְתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ כִּי בְמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשָׁנֵי מִחְנוֹת. (בראשית לב, יא)

לפי מספר שנים, במשך ביקור בארצות הברית, נפגשתי עם חבר נעורים, אליו התחברתי כשלמדנו יחד לפני כשלושים שנה, במתיבתא ר' חיים ברלין בחברותא בסדר ערב ב'מי שמת' ו'גט פשוט', וכשותפים למשחקי כדורסל כפי שהזדמנו. מני אז, הוא הספיק לכהן כרב, ללמד במכללה אקדמית, ואף לשלוח כמה נכדים לישיבת הר-עציון. שאלתיו, מה שלומך ומה נשמע? והוא ענה לי בתשובה קצרה וקולעת, שנשאר חרוטה על לוח לבי: "קטונתי - really counts". ואני עונה אחריו, דווקא ביום בו משדרגים ומכבדים אותך, משה, ראשית אוננו: "קטונתי - really counts".

בין אותם דברים נמנית, כמובן - כבולט במיוחד בספר בראשית, רשימת 'יקום פורקן' במישור האנושי: חינא וחסדא ורחמי, וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא, זרעא חיא וקיימא, זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפגמי אורייתא. ברם, עבור לומדי תורה ומלמדיה, במיוחד, נתונה הדעת לא פחות למוקד שני, רשימת השאיפות שתומצתו עבורנו במטבע שטבעו חכמים בברכה: "אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".

מי יתן ויחולו הברכות ושאיפות שתי הרשימות על ראשך וראש מיכל, על ביתכם, על בית הישיבה, ועל כל בית ישראל, לאורך ימים טובים. עלה והצלח, ויהי ה' עמך.